

Procesi digitalizacije u Hrvatskom narodnom kazalištu „Ivan plemeniti Zajc“ Rijeka

Ervin Mičetić

Arhiv Hrvatskog narodnog kazališta „Ivan plemeniti Zajc“ Rijeka nalazi se na zasebnoj lokaciji u odnosu na zgradu Kazališta i u njemu je smješteno arhivsko gradivo koje datira od 1946. godine do danas. Arhivski fondovi iz ranijih razdoblja kad je kazalište djelovalo pod nazivima „Teatro comunale“ (od otvorenja 3. listopada 1885.) i „Teatro comunale Giuseppe Verdi“ (od 1913.) tijekom godina su preuzeti od strane Muzeja grada Rijeke i Državnog arhiva u Rijeci. Danas se u arhivu Kazališta čuva arhivsko gradivo čiji se početni vremenski okvir može utvrditi s datumom 4. siječnja 1946. kada je poslije završetka Drugog svjetskog rata osnovano „Narodno kazalište Rijeka“.

Hrvatsko narodno kazalište „Ivan plemeniti Zajc“ je stvaratelj arhivskog gradiva prve kategorije i u njegovim arhivskim spremištima čuvaju se vrlo vrijedne zbirke. Potrebno je istaknuti

preko 20.000 fotografija, više od 500 snimki predstava, hemeroteku, prospekte i premijerne knjižice (posebna izdanja knjižica ili letaka malih formata za svaku premijeru predstave), repertoarne knjige, plakate predstava te nacрте i fotografije zgrade. Prilikom izrade zbirnog popisa gradiva tijekom 2017. valorizirane su sve od navedenih arhivskih serija i napravljena je prva procjena gradiva koje bi imalo prednost prilikom odabira za digitalizaciju. Utvrđeno je kako su fotografije ansambala Hrvatske drame, Opere, Talijanske drame i Baleta koje se odnose na razdoblje 1946. – 1980. (njih oko 7.000) i njihove snimke predstava na VHS formatu (187 snimaka) iz razdoblja 1984. – 2004. prioriteta za digitalizaciju. Fotografije i kasete nalazile su se u lošem stanju, smještene u neadekvatnim tehničkim jedinicama i osnovni je plan financiranja digitalizacije polazio od nužnosti prijave projekata na javne natječaje.

je započeo fazu razrade. Projekt je poseban zbog toga što se digitaliziraju neke od najstarijih fotografija iz arhiva kazališta, uključujući i sedam fotografija predstave „Dubravka“ koja je izvedena 20. listopada 1946. kao prva predstava na hrvatskome jeziku. Još jedna posebnost projekta je suradnja s Laboratorijem za istraživanja kulturne složenosti pri Filozofskom fakultetu u Rijeci. Radi se o suradnji s Odsjekom za kulturologiju čiji će studenti aktivno sudjelovati u radu na projektu i stjecati vještine o procesima provedbe digitalizacije u kulturi.

Oba projekta pod vodstvom su arhivara Ervina Mičetića, a digitalna platforma Topoteka izabrana je kao repozitorij gdje će se svi digitalizirani materijali smjestiti. Topoteka HNK „Ivan pl. Zajc“ otvorena je u veljači 2020. godine.

Vremenska kapsula Zajc, pod vodstvom voditeljice programa razvoja publike Katarine Mažuran Jurešić, još je jedan kazališni projekt koji je financiran od strane Ministarstva kulture, a temelji se na otkriću koje se dogodilo u zgradi Kazališta tijekom 70-ih godina prošlog stoljeća. U konstrukciji zgrade se tada tijekom radova pronašla metalna tuba koja je položena 1885. prilikom završetka gradnje Kazališta. Ona sadrži povelju o odluci i razlozima izgradnje kazališta, popis tadašnjih obrtnika, nacрте zgrade, prvi plakat novog kazališta i kovani novac, a danas se čuva u Muzeju grada Rijeke. Projektom se pokušava „otvoriti“ emocionalni arhiv kazališta i namjera je da Topoteka postane platforma za dio fotografija, tekstova, intervjuja, sjećanja, dojmova i uspomena koje dostavi ili stvori publika. Projekt je u početku svojih aktivnosti koje će postati dijelom još većeg projekta Rijeka 2020. – Europska prijestolnica kulture.

Prvi projekti

U travnju 2019. godine projektu Digitalizacija VHS snimki kazališnih predstava dodijeljena su financijska sredstva na javnom natječaju Primorsko-goranske županije za javne potrebe u području kulture. Projekt se odnosio na konverziju VHS snimki predstava ansambala Hrvatske drame i Baleta (1984. – 2004.) u MP4 format. Početkom srpnja 2019. projekt je dovršen s ukupno 92 uspješno digitalizirane snimke.

Sljedeći projekt za koji su dobivena sredstva je Digitalizacija fotografija Hrvatske drame HNK Ivana pl. Zajca (1946. – 1980.). Projekt je izabran od strane Ministarstva kulture za program javnih potreba u kulturi (digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe) sredinom siječnja 2020. i tek



Najava online izložbe „Vježbanje života u prijelomnim trenucima riječke povijesti“ na Facebook profilu HNK „Ivan plemeniti Zajc“, 6. travnja 2020.



Osnivanje Narodnog kazališta Rijeka u "Pričama iz arhiva"

Aktivnosti u vremenu krize koronavirusa

Pojavom pandemije koronavirusa rad u području kulture nužno je morao stati i Hrvatsko narodno kazalište „Ivan plemeniti Zajc” moralo je tijekom ožujka 2020. godine donijeti odluku o otkazivanju daljnjih predstava. Istodobno je stao i rad na svim projektima pošto su izvori financiranja i daljnji formati već utvrđenih aktivnosti doživjeli promjene zbog izvanrednih okolnosti. Ministarstvo kulture je u trenutku pojave krize uzrokovane koronavirusom zaustavilo isplatu sredstava vezanih uz javne potrebe u kulturi i time je dio projekata digitalizacije u Kazalištu zaustavljen.

Nove okolnosti u kojima se Kazalište našlo tražile su da se osmisli novi način rada u zadanim uvjetima. Kada se govori o digitalizaciji, nužno je reći kako je Hrvatsko narodno kazalište „Ivan plemeniti Zajc” uspjelo pronaći



način kojim su se najvrjedniji materijali iz kazališnog arhiva učinili dostupnima javnosti.

Osmišljen je program naziva „Zajc uz vas: Vremenska kapsula“ koji je putem objava na službenom Facebook profilu kazališta kroz online izložbe predstavljao najvrjednije arhivsko gradivo. Prva izložba odnosila se na predstavu „Vježbanje života” čija je premijera izvedena 28. veljače 1990. S obzirom na to da je istoimena predstava trebala imati svoju novu premijeru 17. ožujka 2020. godine, a koja je otkazana zbog situacije s koronavirusom, online izložba nastojala je dati dublji uvid u sve okolnosti vezane uz prvu izvedbu predstave

INFO

Topoteka HNK „Ivan pl. Zajc” dostupna je na: <https://hnk-zajc.topoteka.net/>

Priče iz arhiva – priča o osnivanju Narodnog kazališta Rijeka dostupna je na: <https://www.icarushrvatska.hr/projekti/crearch/price-iz-arhiva/rijeka>

@ZajcRijeka pratite na: <https://www.facebook.com/ZajcRijeka>



Fotografije Gundulićeve „Dubravke”, prve službene predstave na hrvatskom jeziku u riječkom Kazalištu, premijerno izvedene 20. listopada 1946. na Topoteci HNK Rijeka

iz 1990. Od digitaliziranih materijala predstavljeni su plakati, fotografije, dokumenti i novinski članci. Manji dio njih je u obliku fotografija bio dio same objave na Facebook profilu kazališta, dok je cijela izložba predstavljena na Topoteci. Mogućnosti opisa gradiva koje nudi Topoteka pokazali su se kao pravo rješenje za virtualnu izložbu i vanjski korisnici mogli su dobiti detaljne informacije za svaki digitalizirani materijal.

Inovacija u opisanom postupku je dvojaka. Kombiniranjem objava na Facebook profilu s plasiranjem digitaliziranih sadržaja na Topoteci kazalište je dobilo mogućnost provedbe online izložbi. Najave sa službenog Facebook profila koje su vidljive velikom broju Facebook korisnika uvode posjetitelje u temu izložbe ciljanim tekstom i prezentacijom dijela materijala, uz navođenje poveznice za Topoteku. Otvaranjem Topoteke otkriva se cijeli sadržaj izložbe zajedno s temeljitim opisima digitaliziranog arhivskog gradiva, a postoji i mogućnost pregleda onih materijala koji su objavljeni u ranijim izložbama.

Drugi novitet je korištenje Topoteke u svrhu promocije predstave, što je vidljivo na primjeru „Vježbanje života”. Marketing i promidžba u kazalištu dobili su još jednu dodatnu sferu kada se radi o uvođenju kazališne publike u nova događanja tj. premijere predstava. Kazališnoj publici se o svakoj premijeri predstave u tzv. premijernim knjižicama daju sve važne informacije o izvedbi, a one često uključuju podatke o povijesti izvođenja kazališnog komada u matičnom kazalištu. Može se zaključiti kako se Topotekom u slučaju predstave „Vježbanje života” količina informacija o kazališnom komadu dodatno proširila i premjestila u područje multimedijalnog prikaza koji je unaprijedio doživljaj kazališne publike.

Završni dio prezentacije arhivskog gradiva kazališta bila je objava teksta „Osnivanje Narodnog kazališta Rijeka” uz pripadajuće fotografije dokumenata u sklopu projekta virtualne izložbe „Priče iz arhiva”. ■